

УДК 373.5.016:811.111]:502/504
DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-2-215-226

IMPLEMENTATION OF THE CONTENT LINE "ENVIRONMENTAL SAFETY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT" IN THE ENGLISH TEXTBOOK FOR THE 8th form

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК» У ПІДРУЧНИКУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 8 КЛАСУ

Nataliia SOLOVIOVA,

Наталія СОЛОВІОВА,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

кандидат педагогічних наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0002-2897-550X>

natasolov@gmail.com

*Kyryvi Rih State Pedagogical
University*

*Криворізький державний
педагогічний університет*

✉ 54, Prospekt Gagarina, Kyryvi
Rih, Dnipropetrovsk region, 50086

✉ м. Кривий Ріг, пр. Гагаріна, 54,
Дніпропетровська область, 50086

Original manuscript received: July 12, 2020

Revised manuscript accepted: August 11, 2020

ABSTRACT

The article deals with the practical aspects of the implementation of the integrated content line "Environmental safety and sustainable development" in English lessons at school. It notes that the skills of the outlined content line are traditionally developed while developing communicative competence within the topics of situational communication related to the content line, for example, "Recreation and leisure", "Nature and environment", etc. The purpose of the article is to show that other topics of situational communication that are not directly related to the content line (for example, "School time. What is your school?", "Your preferences. Do you need a book?", "Your preferences. With music in your heart." and others) have also their situational potential and can ensure the development of relevant skills of the content line. The development of content-line skills is, first and foremost, possible due to the inclusion of environmental material and tasks that are vital, contain interesting facts, evoke emotions, and stimulate discussion. Great success and productivity are achieved through video and audio materials, informative eco-friendly online resources. Teaching situations based on material with real data and facts and performing tasks or activities that are meaningful and engaging contribute to learners' understanding of human responsibility for the environment, promote the development of critical thinking, the ability to solve environmental safety issues.

The author describes the possible forms of teaching organization and teaching technologies (excursion, presentation, project work, experiment, role-playing game, business game, discussion, and environmental actions) to implement the content line within some topics of situational communication on the basis of English textbook for grade 8. The examples of teaching material containing environmental problems that illustrate the implementation of this content line are recommended, specific skills of the content line are identified.

Keywords: *integrated content lines, implementation, environmental safety, foreign language, topic of communication, skills.*

Вступ. Відповідно до нового державного Стандарту України в галузі освіти та вимог сучасного суспільства до кінцевого результату навчальної діяльності, в країні відбувається інтенсивний процес оновлення змісту освіти, пошук нових методів і технологій навчання як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Основна відмінність нового Стандарту загальної середньої освіти – орієнтованість на здобуття не лише знань, а й ключових компетентностей, якими має володіти здобувач освіти після закінчення школи. Список ключових компетентностей, яких набуватимуть учні, закріплено на законодавчому рівні в законі України «Про освіту» (Закон України...).

Формування ключових компетентностей передбачає:

- наскрізний підхід;
- міжпредметні зв'язки;
- поступальність і наступність у розвитку компетентностей

(Любченко, 2018).

Реалізація наскрізних («інтегрованих» за новою редакцією) змістових ліній полягає у відповідному трактуванні навчального змісту тем і не передбачає будь-якого його розширення чи поглиблення. В освітніх програмах для закладів загальної середньої освіти наголос було зроблено на наступні інтегровані змістові лінії:

- «Екологічна безпека та сталий розвиток»;
- «Громадянська відповідальність»;
- «Здоров'я та безпека»;

- «Підприємливість та фінансова грамотність» (Навчальні програми...).

Інтегровані змістові лінії – це надпредметні теми, спільні для всіх початкових предметів, які є засобом інтеграції навчальних предметів і навчального змісту, та дієвим засобом інтеграції ключових і предметних компетентностей. Зазначено, що необхідність інтеграції змістових ліній не тягне за собою якихось радикальних змін у навчальному процесі, а передбачає лише зміщення акцентів на більш прикладні аспекти теми (Навчальні програми...).

В оновленій навчальній програмі з іноземної мови для закладів загальної середньої освіти (від 07. 06. 2017) відображено ключові зміни освітнього процесу й вони мають бути враховані при плануванні та проведенні уроків на всіх етапах під час вивчення іноземних мов.

У Програмі з іноземних мов визначено, що змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у розв'язанні питань збереження довкілля й розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь (Навчальні програми...).

Вибір форми уроку іноземної мови, надання додаткової інформації екологічного напрямку, організація навчальної діяльності учнів і є саме тими засобами реалізації змістової лінії, які, як вказано в навчальній програмі, орієнтують учнів на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища та його залежність від природних ресурсів;
- готовність обговорювати питання, пов'язані зі збереженням навколишнього середовища на рівні свого регіону, держави та на глобальному рівні;
- уміння презентувати та обґрунтовувати проєкти, спрямовані на збереження довкілля та забезпечення його сталого розвитку (Навчальні програми...).

Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» засобами, що застосовуються на уроках іноземної мови, спрямована насамперед на формування в учнів екологічної компетентності.

Поняття «екологічна компетентність», ми, вслід за Н. Пустовіт, розуміємо «як набуте цілісне особистісне утворення, що у процесі самореалізації у всіх сферах буття визначає здатність особистості самостійно, оперативно і ефективно мобілізувати знання і досвід задля виокремлення екологічних проблем чи відповідного контексту життєвих ситуацій, прийняття рішень і діяльності на основі пріоритету екологічних цінностей, усвідомленого почуття власної причетності до екологічних проблем і відповідальності за результати своїх дій і вчинків в інтересах особистої екологічної безпеки, практичного поліпшення стану навколишнього середовища та стійкого/збалансованого розвитку» (Пустовіт, 2019).

Формування екологічної компетентності через реалізацію визначеної змістової лінії на уроках іноземної мови частково відбувається в межах вивчення тем ситуативного спілкування, які безпосередньо пов'язані з проблематикою інтегрованої змістової лінії, наприклад, «Охорона здоров'я», «Природа та навколишнє середовище», «Наука і технічний прогрес» та ін. Ці та інші теми ситуативного спілкування пропонуються для вивчення в підручниках рекомендованих МОН України, але не всі теми містять в собі екологічний елемент, тому деякі з них потрібно допрацювати. Реалізація змістової лінії передбачає посилення екологічної спрямованості змісту тем спілкування та зміщення акцентів у меті уроків.

На сьогодні є актуальним питання, яким чином на базі чинних навчально-методичних комплексів для шкіл можливе практичне втілення програмних змін під час розробки календарно-тематичного планування із врахуванням цієї лінії.

Проблемам реалізації інтегрованих змістових ліній на уроках англійської мови, відповідності між ключовими компетентностями та змістовими, дидактичним та методичним вимогам до відбору навчального матеріалу, розробці вправ, методів та прийомів навчання присвячені роботи І. Глібка, С. Денгаєвої, Л. Забелло, О. Мазко, Т. Полонської, І. Самойлюкевич, та ін. Формування ключових життєвих компетентностей учнів шляхом встановлення міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови висвітлено в роботі І. Гуменюк (Гуменюк, 2017). Потенціал підручника іноземної мови для здійснення екологічної освіти на прикладі Канади розглянуто в роботі О. Поп. Автор вказує, що

міністерствами освіти Канади рекомендовано розглядати теми підручника з іноземних мов з точки зору екологічної проблематики, або вивчати за допомогою таких форм роботи як дискусія, дебати, промова, презентація, письмове завдання екологічного характеру в контексті теми, що вивчається за шкільною програмою. Кожен з видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання та письмо) повинен містити інформацію екологічного характеру.

Розвитку ключових компетентностей на уроках англійської мови через реалізацію завдань змістових ліній під час вивчення тем, пов'язаних зі змістовими лініями, присвячені дослідження В. Кравець, О. Любченко, І. Самойлюкевич та ін.

Проблеми реалізації змістової лінії під час навчання іноземної мови також порушено в розробках учителів – практиків, що стосуються окремих тем ситуативного спілкування у різних класах, переважно для початкової школи.

Разом з тим аналіз досліджень та вивчення педагогічного досвіду свідчать, що впровадження змістових ліній поки не належним чином відображено в дидактичному та методичному забезпеченні процесу навчання англійської мови. Це стосується й інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» в основній школі (5 – 9 класи). Дещо поза увагою дослідників залишаються практичні аспекти впровадження цієї інтегрованої змістової лінії на уроках англійської мови у школі.

Мета статті – показати особливості реалізації наскрізної лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» на уроках англійської мови у 8 класі в контексті тем ситуативного спілкування, які безпосередньо не відносяться до розглядаємої змістової лінії, та навести приклади форм організації діяльності учнів з розвитку вмінь змістової лінії та формування екологічної компетентності.

Методи та методики дослідження. Відповідно до окресленої мети було використано такі методи, як аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури із метою з'ясування стану вивченості досліджуваної проблеми; вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів іноземної мови. спостереження, бесіда, формулювання висновків і визначення напрямів подальших наукових розвідок.

Результати та дискусії. До головних завдань упровадження зазначеної наскрізної лінії ми відносимо спрямування особистості на: усвідомлення негативного впливу людської діяльності на природне середовище; розвиток готовності до певного виду діяльності по збереженню довкілля; розвиток відповідального ставлення до тваринного і рослинного світу; відповідального ставлення до природи та її ресурсів; формування в учнів власного практичного досвіду застосування екологічних знань у побуті, школі й навіть у масштабах міста, країни, світу; розвиток раціонального природокористування як умови подальшого розвитку людської цивілізації; усвідомлення того, що захист і збереження довкілля є такими ж важливими, як і саме життя.

Упровадження інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» в освітній процес на уроках англійської мови передбачає розв'язування завдань реального змісту, роботу з інформацією, яка має практичну цінність та спрямована на розвиток відповідних вмінь. Так, О. Любченко зазначає, що змістова лінія спрямовує на уміння:

- усвідомлювати екологічні проблеми;
- дискутувати довкола питань екології;
- обговорювати питання, пов'язані зі збереженням навколишнього середовища;
- ефективним та раціональним використанням природних ресурсів;
- проєктувати власні дії на захист довкілля та збереження ресурсів;
- розробляти плани дій щодо проведення екологічних заходів;
- презентувати та обговорювати проєкти щодо збереження довкілля та сталого розвитку;
- пояснювати взаємозв'язок людини й навколишнього середовища, у т. ч. із тваринним і рослинним світом;
- пояснювати залежність людини від природних ресурсів;
- обговорювати природні та погодні явища;
- розглядати природу як цілісну систему;
- пояснювати необхідність дбайливого ставлення до природи, потребу прибирання після відпочинку на природі;
- екологічно мислити та усвідомлювати свою екологічну відповідальність (Любченко, 2018).

Це стосується загальних умінь інтегрованої змістової лінії. Більш конкретні уміння зі змістової лінії визначаються в меті уроку відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, форм організації навчання, технологій навчання та діяльності учнів на окремому уроці.

Проблематика інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» реалізується через організацію елективних курсів, позакласну навчальну роботу і роботу гуртків, але, перш за все, на уроках з іноземної мови.

У навчальній програмі «Іноземні мови у загальноосвітніх навчальних закладах (5 – 9 класи)» подано тематику ситуативного спілкування, визначено лексичний діапазон та мовний інвентар. Формування комунікативної компетентності здійснюється в межах наступної тематики спілкування: «Я і мої друзі», «Стиль життя», «Засоби масової інформації», «Музика», «Література», «Україна», «Велика Британія», «Шкільне життя» (Навчальні програми...). Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, вибір порядку вивчення та змісту кожної теми залежить від наміру учителя.

Зазначимо, що кожна тема ситуативного спілкування має свій ресурсний потенціал, який дозволяє вирішувати завдання розглядаємої змістової лінії та сприяти розвитку відповідних умінь. Розкриття

потенціалу теми, яка вивчається, здійснюється, насамперед, шляхом надання додаткових матеріалів та завдань екологічного напрямку, які є життєвими, ознайомлюють з цікавими фактами, викликають емоції та спонукають до обговорення. Створення навчальних ситуацій та виконання завдань на основі матеріалу з реальними даними й фактами сприяють усвідомленню учнями відповідальності людини за стан навколишнього середовища, розвитку дбайливого ставлення до навколишнього середовища, формуванню критичного мислення, вміння розв'язувати проблеми з екологічної безпеки. Доцільним є використання такого ілюстративного матеріалу, який не лише показує взаємозв'язок природи та людини, а й демонструє негативні наслідки людської діяльності та ініціює розвиток відповідальності особистості за навколишнє середовище. Успіху та результативності можна досягти за допомогою відео- та аудіоматеріалів, інформативних інтернет-ресурсів екологічного спрямування тощо.

Далі розглянемо, яким чином можна реалізувати змістову лінію «Екологічна безпека та сталий розвиток» у процесі вивчення тих програмних тем, які безпосередньо не відносяться до екологічної безпеки та сталого розвитку та ті вміння змістової лінії при цьому можна розвинути. З метою демонстрації засобів реалізації змістової лінії на практиці були використані теми з підручника англійської мови для 8 класу за редакцією О. Карп'юк (Карп'юк, 2016). Для реалізації змістової лінії «Екологічна безпека і сталий розвиток» нами були застосовані освітні матеріали щодо екологічної безпеки та сталого розвитку, рекомендовані при вивченні іноземної мови в закладах загальної середньої освіти, а саме, навчально-методичний комплекс «Зелений пакет» (Використання матеріалів...), методичний посібник «Гуманне та відповідальне ставлення до тварин» (Спектор та ін., 2018), додаткові матеріали з інших джерел та англомовні джерела. Ми пропонуємо завдання, які, на наш погляд, є особисто значущими для учнів, цікаві та несуть в собі сучасний зміст.

Так, у процесі вивчення теми «**Твоє життя. Сім'я та друзі**», яка безпосередньо не відноситься до екологічної безпеки та сталого розвитку, за змістом підручника виконуються завдання, пов'язані з вибором та описом друзів; як ладнати з батьками, листування з інтернет друзями та ін. Для реалізації змістової лінії доцільно звернути увагу, що друзями можуть бути й тварини. Провести, наприклад, фотоконкурс «Мої друзі – тварини». Ціннісну орієнтацію має й проведення дискусії «Найкращий друг людини» та робота з проектом «Центр захисту тварин у моєму місті». Зразки матеріалів для організації діяльності учнів з реалізації змістової лінії в межах цієї тематики можна знайти в посиланнях:

Пометун О та ін., 2013;

<https://osvita-omr.gov.ua/wp-content/uploads/2018/.pdf>;

<https://dogcare.dailypuppy.com/importance-dogs-lives-6622.html>.

Вивчення теми з використанням зразків вказаних матеріалів та залученням учнів до відповідної діяльності сприяє розвитку в учнів таких

умінь окресленої змістової лінії: використовувати різноманітні джерела інформації з питань сталого розвитку; аналізувати й аргументувати факти стосовно екологічних проблем; обмінюватися думками щодо впливу тварин на людину, її настрої; бути відповідальними за тварин та проектувати власні повсякденні дії на захист тварин; усвідомлювати єдність всього живого та взаємовплив усіх живих організмів, зокрема, на людину; розв'язувати проблеми безпритульних тварин; формувати екологічний світогляд, екологічне мислення, новий спосіб життя в гармонії з природою.

Під час вивчення теми **«Шкільний час. Яка твоя школа»** зазвичай розглядаються шкільні предмети, будівля школи, традиції, типи шкіл, правила для школярів, взаємини з учителями, шкільна освіта в країні, мова якої вивчається, та ін. Пропонуються завдання з формування лексичних та граматичних навичок, розвиток умінь з різних видів мовленнєвої діяльності. Безперечно, на уроках іноземної мови треба формувати мовну та мовленнєву компетентності. Водночас, задля реалізації змістової лінії рекомендуємо завдання, які пов'язані з проблематикою змістової лінії. Наприклад, вихід за межі класу на екскурсію «Рослини навколо школи. Історія зелених насаджень школи». Також під час обговорення підтеми «Школа моєї мрії», коли учні готують презентацію свого бачення школи майбутнього, вчитель надає додатковий відеоматеріал з теми стосовно кімнатних рослин, які рекомендують мати в класі чи офісі. Приклади матеріалів для використання можна знайти за посиланнями:

Пометун О. та ін., 2013;

<http://www.greenpack.in.ua/school/high/>;

<https://www.teachstarter.com/blog/best-and-worst-indoor-plants-for-classrooms/>.

Це сприяє розвитку умінь: обмінюватися думками щодо впливу рослин на психічний та фізичний стан людини; пояснювати потребу мати рослини в школі й вдома; обговорювати питання, пов'язані із зеленими насадженнями навколо школи, рослинами в класі; обговорювати вплив діяльності учнів школи на екологічну ситуацію в місті; усвідомлювати особистий внесок у поліпшення навколишнього середовища, розробляти плани дій стосовно проведення екологічних заходів; самостійно приймати рішення і діяти в інтересах збереження довкілля.

Під час вивчення теми **«Твої вподобання. Чи потрібна тобі книга?»** учні виконують завдання з різних видів комунікативної діяльності стосовно таких підтем, як жанри літератури, вчинки героїв літературних творів, улюблені письменники, біографії письменників, значення книжок для людини та інших важливих підтем цієї теми ситуативного спілкування. Безперечно, ця тема має свій потенціал для реалізації змістової лінії «Екологічна безпека і сталий розвиток» та свої прикладні аспекти. Наприклад, організація акції з обміну книжками "Живи, книго!" за принципом буккросингу або книгообміну. Встановлюються полиці для буккросингу – береш почитати книгу, натомість залишаєш свою. Учні

обговорюють принципи буккросингу та вибір місця для обміну книжок, розробляють правила для учнів. Також учнів можна залучити до проектної роботи з теми «Сучасна людина електронна чи паперова?». Обговорюється ефективно та раціональне використання макулатури, її перероблення. Ознайомитись зі зразками рекомендованих матеріалів можна за посиланнями:

Пометун О.та ін., 2013;

<http://www.greenpack.in.ua/school/high/>;

<https://life.pravda.com.ua/society/2011/01/19/70581>;

<http://www.bookcrossers.eu/pages/was-ist-bookcrossing.php>;

<https://www.youtube.com/watch?v=fqcRu1sNEAk>

Серед очікуваних результатів є уміння учнів: пояснювати потребу дбайливого ставлення до природних ресурсів; екологічно мислити та усвідомлювати, які дії допоможуть зберегти природні ресурси; розробляти плани дій стосовно проведення екологічних заходів, усвідомити екологічні проблеми, пов'язані з виробництвом паперу, раціональним використанням вторинної сировини на прикладі макулатури.

Вивчаючи тему **«Твої вподобання. 3 музикою в серці»**, учні виконують комунікативні завдання, пов'язані з таким предметним змістом: музичні жанри, музичні інструменти, відвідування концертів, творчий шлях музичних груп, сучасні групи й виконавці та ін. Завдання з реалізації змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» можуть бути такими: проектна робота із проведенням експериментального дослідження «Вплив музики на рослини»; дебати з теми «Рок – музика – людина, рослина та тварина». Приклади матеріалів для використання можна знайти за посиланнями:

Пометун О. та ін., 2013;

<http://www.greenpack.in.ua/school/high/>;

<https://dengarden.com/gardening/the-effect-of-music-on-plant-growth>

Це сприяє розвитку вмінь окресленої змістової лінії: пояснювати шкоду чи користь музичних уподобань, обговорювати необхідність відбору музичних творів з позитивним впливом на оточуючих, досліджувати вплив музики на матеріальний світ; пояснювати взаємозв'язок людини й навколишнього середовища; усвідомлювати наслідки та оцінювати ризики для себе та оточуючих при прослуховуванні гучної музики; усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі, її цілісність.

Вивчення теми ситуативного спілкування **«Розширюємо світогляд. Газети та журнали»** стосується роботи репортера, написання статті в газету, значення періодичних видань для громадян, опису змісту національних та закордонних газет, журналів для молоді та ін. Ця тема має свої можливості з реалізації змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток». Наприклад, додаються завдання в підготовці видання «Зеленої газети» за результатами рейду «учнів – журналістів» (рольова, ділова гра). Матеріал до газети обговорюється під час дискусії в присутності «головного редактора» газети. Приклад англомовного матеріалу для використання можна знайти за посиланням: [Media's](#)

[Support in Promoting Environment Awareness. http://ijsae.in](http://ijsae.in) > [index.php](#) > [ijsae](#) > [article](#) > [viewFile](#)

Це сприяє розвитку умінь: усвідомлювати важливу роль засобів масової інформації в екологічному інформуванні населення, природоохоронній діяльності; аналізувати повідомлення в медійному просторі; знати, як засоби масової інформації впливають на громадську думку й діяльність місцевих органів влади; створювати “кінцевий продукт” (газета, фотовиставка та ін.) з екологічної проблеми та презентувати створене перед аудиторією.

У процесі вивчення теми «Розширюємо світогляд. Географічний ракурс» учні виконують завдання стосовно географічного положення Великої Британії та України, кліматичних умов України, планування подорожі країнами та ін. З метою реалізації змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» пропонуємо додати завдання щодо організації екотуризму в країні та світі. Учні готують проєкт «Екотуризм у світі». Вони проводять дослідження з екотуризму, презентують місця для екотуризму в світі, країні та своєму регіоні. Приклади матеріалів для використання можна знайти за посиланнями:

Пометун О. та ін., 2013;

<http://www.greenpack.in.ua/school/high/>;

<https://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism>.

Після опрацювання теми учні зможуть: пояснювати взаємозв'язок людини й навколишнього середовища та залежність її від природних ресурсів; надавати поради щодо вибору місця для відпочинку; розробляти плани та дії щодо проведення екологічних заходів; презентувати та обговорювати проєкт зі збереження довкілля та розвитку екотуризму; цінувати й оберігати природні ресурси, від яких залежить сталий розвиток країни.

Висновки. Підсумовуючи, слід відзначити те, що кожна тема ситуативного спілкування, яка пропонується для вивчення англійської мови у навчальній програмі з іноземних мов, має свій потенціал для реалізації змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» та розвитку відповідних умінь.

Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» засобами, що застосовуються на уроках іноземної мови, спрямована насамперед на формування в учнів екологічної компетентності.

На прикладі тем ситуативного спілкування, запропонованих у підручнику з англійської мови для учнів 8 класу, наведено приклади форм організації діяльності учнів (екскурсія, презентація, проєктна робота, рольова гра, ділова гра, дискусія, акції). Рекомендовано матеріал для використання та визначено, які конкретні вміння можна розвинути.

Крім того, існує об'єктивна потреба в подальшому дослідженні проблеми засобів реалізації змістової лінії в контексті тем ситуативного спілкування для інших класів, пошуку методів та форм впровадження змістової лінії в освітній процес при вивченні іноземної мови в закладах загальної середньої освіти.

Література

Використання матеріалів з освіти для екологічної безпеки та сталого розвитку при вивченні навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах. Навчальний предмет – іноземна мова. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.greenpack.in.ua/school/high/> (дата звернення: 23.02.2020).

Гуменюк І. Б. Формування ключових життєвих компетентностей учнів шляхом встановлення міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови [Електронний ресурс] / І. Б. Гуменюк. – Режим доступу : http://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2017_7_11_Формування-ключових-життєвих-компетентностей-учнів-шляхом-встановлення-міжпредметних-зв'язків-на-уроках-англійської-мови.pdf (дата звернення: 23.02.2020).

Друге життя сміття: що роблять з пляшок, макулатури і шин. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://life.pravda.com.ua/society/2011/01/19/70581/> (дата звернення: 25.02.2020).

Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 25.02.2020).

Карп'юк О. Д. Англійська мова: Підручник (нова програма) для 8 – го класу загальноосвітніх навчальних закладів /О. Д. Карп'юк. – Тернопіль: Лібра Терра, 2016. – 288 с.

Любченко О. М. Наскрізнi лінії в освіті та їх реалізація на уроках англійської мови [Електронний ресурс]/О. М. Любченко – Режим доступу:

<http://journal.osnova.com.ua/article/69394> (дата звернення: 15.02.2020).

Навчальні програми для 5 – 9 класів. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf> (дата звернення:25.02.2020).

Пометун О. Уроки для сталого розвитку: [навчальний посібник для учнів 8 – го класу загальноосвітніх шкіл] / Пометун О., Пилипчатіна Л., Суценко І. – вид. 2 – ге. випр. і доп. – Д.:ЛІРА, 2013. – 116 с.

Поп О. Екологічне виховання на уроках іноземної мови в Канаді. [Електронний ресурс] / О. Поп. – Режим доступу: www.library.udru.org.ua/library_files/.../visnuk_21.pdf (дата звернення:25.02.2020)

Спектор О. М. Гуманне та відповідальне ставлення до тварин: [методичний посібник] [Електронний ресурс] /Спектор О. М., Єнжеевська Л. М., Москалик Е. А., Хайленко А. О. – К: Компрінт, 2018.– 88 с.– Режим доступу:<https://osvita-omr.gov.ua/wp-content/uploads/2018/.pdf> (дата звернення: 23.02.2020).

[Ecotourism – Wikipedia.](https://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism> (дата звернення:25.02.2020).

McQuerrey L. The importance of dogs in our lives. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://dogcare.dailypuppy.com/importance-dogs-lives-6622.html>. (дата звернення:23.02.2020).

Media's Support in Promoting Environment Awareness. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [Media's Support in Promoting Environment Awareness ijsae.in > index.php > ijsae > article > viewFile](http://media's-support-in-promoting-environment-awareness-ijsae.in/index.php/ijsae/article/viewFile) (дата звернення:26.02.2020).

The Best and Worst Plants for the Classroom. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://www.teachstarter.com/blog/best-and-worst-indoor-plants-for-lassrooms/> (дата звернення: 25.02.2020).

The Effect of Music on Plant Growth (Updated on October 21, 2019). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dengarden.com/gardening/the-effect-of-music-on-plant-growth> (дата звернення:25.02.2020).

What is BookCrossing? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bookcrossers.eu/pages/was-ist-bookcrossing.php> (дата звернення:25.02.2020).

What is BOOKCROSSING? What does BOOKCROSSING. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=fgcRu1sNEAK> (дата звернення: 25.02.2020).

References

Vy`kory`stannya materialiv z osvity` dlya ekologichnoyi bezpeky` ta stalogo rozvy`tku pry` vy`vchenni navchal`ny`x predmetiv u zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladax. Navchal`ny`j predmet – inozemna mova. [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <http://www.greenpack.in.ua/school/high/> (data zvernennya: 23.02.2020) [in Ukrainian].

Gumenyuk, I. B. (2018). Formuvannya klyuchovy`x zhy`ttyevy`x kompetentnostej uchniv shlyaxom vstanovlennya mizhpredmetny`x zv`yazkiv na urokax anglijs`koyi movy` [Elektronny`j resurs] /I. B. Gumenyuk. – Rezhy`m dostupu : http://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2017_7_11_Formuvannya-klyuchovy`x-zhy`ttyevy`x-kompetentnostej-uchniv-shlyaxom-vstanovlennya-mizhpredmetny`x-zv`yazkiv-na-urokax-anglijs`koyi-movy`.pdf (data zvernennya: 23.02.2020) [in Ukrainian].

Druhe zhy`ttya smittya: shho robyat` z plyashok, makulatury` i shy`n. [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <https://life.pravda.com.ua/society/2011/01/19/70581/>(data zvernennya: 25.02.2020) [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy` «Pro osvitu». [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennya: 23.02.2020) [in Ukrainian].

Karp'yuk, O. D. (2016). Anglijs`ka mova: Pidruchny`k (nova programa) dlya 8-go klasu zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladiv /O. D. Karp'yuk. – Ternopil` : Libra Terra, 2016. – 288 s. [in Ukrainian].

Lyubchenko, O. M. (2018). Naskrizni liniyi v osviti ta yix realizaciya na urokax anglijs`koyi movy` [Elektronny`j resurs] /O. M. Lyubchenko – Rezhy`m dostupu: <http://journal.osnova.com.ua/article/69394> (data zvernennya: 15.02.2020) [in Ukrainian].

Navchal`ni programy` dlya 5 – 9 klasiv. [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf> (data zvernennya: 25.02.2020) [in Ukrainian].

Pometun, O. (2013). Uroky` dlya stalogo rozvy`tku: [navchal`ny`j posibny`k dlya uchniv 8 – go klasu zagal`noosvitnix shkil] /Pometun O., Py`ly`pchatina L., Sushhenko I. – vy`d. 2 – ge. vy`pr. i dop. – D.:LIRA, 2013. – 116 s. [in Ukrainian].

Pop, O. Ekologichne vy`xovannya na urokax inozemnoyi movy` v Kanadi. [Elektronny`j resurs] /O. Pop – Rezhy`m dostupu: www.library.udpu.org.ua/library_files/.../visnuk_21.pdf(data zvernennya: 25.02.2020) [in Ukrainian].

Spektor, O. M. (2018). Gumanne ta vidpovidal`ne stavlennya do tvary`n: [metody`chny`j posibny`k] [Elektronny`j resurs] /Spektor O. M., Yenzheyevs`ka L. M., Moskaly`k E. A., Xajlenko A. O. – K: Kompy`nt, 2018.– 88 s.– Rezhy`m dostupu: <https://osvita-omr.gov.ua/wp-content/uploads/2018/.pdf> (data zvernennya: 23.02.2020) [in Ukrainian].

Ecotourism – Wikipedia Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism> [in English].

McQuerrey, L. The importance of dogs in our lives. Retrieved from <https://dogcare.dailypuppy.com/importance-dogs-lives-6622.html>. [in English].

Media's Support in Promoting Environment Awareness. Retrieved from [Media's Support in Promoting Environment Awareness ijssae.in > index.php > ijssae > article > viewFile](http://www.ijssae.in/index.php/ijssae/article/viewFile). [in English].

The Best and Worst Plants for the Classroom. Retrieved from <https://www.teachstarter.com/blog/best-and-worst-indoor-plants-for-classrooms/> [in English].

The Effect of Music on Plant Growth (Updated on October 21, 2019). Retrieved from <https://dengarden.com/gardening/the-effect-of-music-on-plant-growth> [in English].

What is BookCrossing? Retrieved from <http://www.bookcrossers.eu/pages/was-ist-bookcrossing.php> [in English].

What is BOOKCROSSING? What does BOOKCROSSING. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=fqcRu1sNEAk> [in English].

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено практичним аспектам реалізації інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» на уроках англійської мови в закладах загальної середньої освіти у 8 класі. Зазначено, що уміння окресленої змістової лінії традиційно формуються під час розвитку комунікативної компетентності в межах тем ситуативної комунікації, пов'язаних зі змістовою лінією, наприклад, «Відпочинок та дозвілля», «Природа та довкілля» тощо. Підкреслено, що інші теми ситуативного спілкування, які безпосередньо не пов'язані зі змістовою лінією (наприклад, «Шкільний час. Яка у вас школа?», «Ваші вподобання. Чи потрібна вам книга?», «Ваші вподобання. З музикою в серці» та ін.) також мають свій ситуаційний потенціал і можуть забезпечити розвиток відповідних умінь змістової лінії. Це можливо, насамперед, завдяки включенню екологічних матеріалів та завдань, які є життєво важливими, містять цікаві факти, викликають емоції та стимулюють обговорення. Успіх та продуктивність також досягаються завдяки використанню відео- та аудіоматеріалів, інформативних екологічних онлайн-ресурсів. Навчальні ситуації на основі матеріалу з реальними даними та фактами, виконання значущих завдань та організація екологічних заходів сприяють усвідомленню учнями відповідальності людини за навколишнє середовище, сприяють розвитку критичного мислення, здатності розв'язувати питання екологічної безпеки. Розкрито дидактико-методичні можливості підручника з англійської мови для 8 класу. На прикладі тем ситуативного спілкування, запропонованих Програмою для учнів 8 класу, до тем, які безпосередньо не відносяться до зазначеної змістової лінії, наведено приклади форм організації навчання та технологій освітнього процесу (екскурсія, презентація, проєктна робота, ролева гра, ділова гра, дискусія, акції) з формування умінь змістової лінії. Наведено приклади навчального матеріалу, що містять екологічні проблеми та ілюструють реалізацію цієї змістової лінії, визначено конкретні уміння змістової лінії.

Ключові слова: інтегровані змістові лінії, реалізація, екологічна безпека, іноземна мова, тема спілкування, уміння.